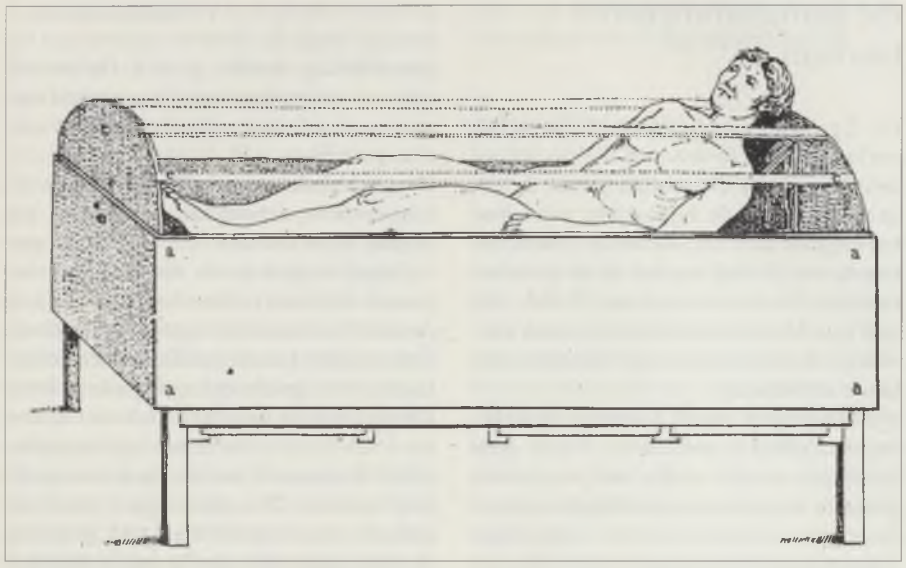

In 1831, voordat de cholera in Nederland was gearriveerd, ontwierp M. van Marum een "toestel van een eenvoudig en tot matigen prijs verkrijgbaar dampbad, bijzonderlijk ter behandeling van cholerazieken ingerigt en voorgesteld". (Algemeene Konst en Letterbode 1831, deel II p. 334-344.) Door de zieke sterk te verwarmen hoopte men de bloedsomloop te herstellen en daarmee de patient te redden. Over de zieke heen werd een kap van wasdoek geplaatst. Aan de onderkant van het dampbad was plaats voor bekkens, gevuld met heet water.

dat alles zoveel mogelijk verliep zoals het hoorde. Dat was hard nodig, want net als tegenwoordig gingen de meeste mensen gewoon hun gang als de eerste schrik voorbij was. Wij denken immers al gauw dat we zelf eigenlijk onkwetsbaar zijn! En we proberen ook in de moeilijkste omstandigheden zo gewoon mogelijk voort te leven.

Een onderzoek naar de cholera kan dus aantonen dat de ziekte helemaal geen scherpe aansporing tot nieuwe actie is geweest voor de overheden. Dat is op zichzelf een boeiend verschijnsel dat de onderzoeker aan het denken kan zetten. Zo kan ons inzicht in heden en verleden worden verdiept door vergelijking van wat wij (zouden) doen en hetgeen toen gedaan is.

Noten

1. P.R.D. Stokvis, *De wording van modern Den Haag. De stad en haar bevolking van de Franse Tijd tot de Eerste Wereldoorlog* (Zwolle 1987) p. 33. Zie voor een aantal andere vergelijkbare verwijzingen P.D. 't Hart, *Utrecht en Cholera 1832-1910* (Zutphen 1990) p. 276 noot 3.
2. Voor een uitgebreide literatuurlijst verwijs ik naar mijn *Cholera in Utrecht*.
3. Vgl. A. Corbin, *Pestdamp en bloesemgeur. Een geschiedenis van de reuk* (Nijmegen 1986). Zie ook 't Hart, *Cholera*, hoofdstuk vier.
4. *Algemeen rapport van de commissie tot het onderzoeken van den aard en de meest geschikte wijze van behandeling van den Aziatische Braakloop* (Den Haag 1832).

Het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden

Ruud Slotboom

Het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden wordt goed bezocht door scholen. Op een drukke dag is de aanwezigheid van een paar honderd leerlingen zeker geen abnormale situatie. Een voor de hand liggende vraag is dan ook wat het museum zo aantrekkelijk maakt voor scholen. Zijn het de voorwerpen zelf, is het de begeleiding vanuit het museum of het educatieve materiaal? Mijn bezoek maakt het één en ander duidelijk.

Het museum heeft een uitgebreide archeologische collectie, verdeeld over vier afdelingen. De *Klassieke afdeling* behandelt de Griekse, Romeinse en Etruskische beschaving. De afdeling van het *Nabije Oosten* bevat onder andere vondsten uit Mesopotamië, terwijl de *Nederlandse afdeling* een overzicht geeft van de archeologie in ons land. De bij schoolbezoeken veruit populairste afdeling is echter zonder meer de *Egyptische*. Daar waar elders een serene rust heerst, komt het geluid van de rondstruinende klassen je al van verre tegemoet. Verwonderlijk is deze voorkeur niet. Het Egyptische deel van het museum staat vol met indrukwekkende beelden en onderdelen van tempels, terwijl de andere afdelingen overheerst worden door vitrines met voor leerlingen beduidend minder aantrekkelijke vondsten, zoals vazen, kruiken en urnen.

Vandaar dat ik de *Egyptische afdeling* tot uitgangspunt van mijn bezoek heb gekozen.

Rijksmuseum van Oudheden

Adres:
Rapenburg 28
Postbus 11114
2301 EC Leiden
tel. 071-146246

Openingstijden:
Dinsdag t/m zaterdag
10.00-17.00uur
Zon- en feestdagen
12.00-17.00uur

Toegang:
Volwassenen: f3,50
Scholieren in groepsverband(mits tevoren aangemeld) : f1,00 per persoon

Educatieve dienst: H. Pragt

Lokatie:
Het museum bevindt zich in het centrum van Leiden, 10 minuten lopen van het station.

De gemummificeerde baviaan

De *Egyptische afdeling* sluit natuurlijk perfect aan bij de leerstof die op school wordt gegeven. De verhalen over de goden en farao's, de bijzondere wijze van het omgaan met de dood en de vruchtbare kracht van de Nijl worden in het museum tastbaar. De Isis-tempel van Taffeh, het graf van Hetepherachet en het alom aanwezige hiërogliefenschrift spreken zeer tot de verbeelding.
Het hoogtepunt vormt uiteraard de uitgebreide collectie mummies. Dit is voor leerlingen zonder twijfel het populairste gedeelte van het museum. Menig kind zal thuis grote verhalen vertellen over de gemummificeerde baviaan en het vijfjarige jongetje met het gat in zijn buik.
De collectie wordt mooi gepresenteerd. Het museum ademt een ietwat statige sfeer uit, hetgeen goed past bij het onderwerp en de voorwerpen. De belichting is subtiel en zorgt ervoor dat de beelden goed tot hun recht komen.

Een schrijver, beeld van grijs graniet, Oude Rijk, ca. 2400 v. Chr.

Wat kunnen leerlingen doen?

Er zijn twee mogelijkheden bij een bezoek: je kunt een door het museum verzorgde rondleiding krijgen (kosten exclusief entree 100,- per groep van 25 leerlingen) of gebruik maken van werkbladen. Dit zijn vragenlijsten, waarmee de leerlingen met behulp van plattegrondjes zelfstandig langs de diverse voorwerpen op een afdeling worden geleid. De docent kan een exemplaar van dit materiaal opvragen en vrij van rechten op school vermenigvuldigen.
De werkbladen zijn bedoeld als aanvulling op de op school behandelde stof. Zo bestaat het werkblad voor Egypte uit een vijftigtal vragen die de verschillende aspecten van deze cultuur behandelen. Aan de orde komen onder andere het hiërogliefenschrift, het mummificeren en de betekenis van de afbeeldingen in de graven. De opdrachten beperken zich niet alleen tot feiten maar toetsen ook regelmatig inzicht. Een aantal malen moet iets getekend worden. Over de vragen is goed nagedacht en ze zijn leuk gesteld: ze geven de leerlingen een aardig beeld van het museum.
De lay-out van de werkbladen wordt binnenkort verbeterd. Wat mij betreft mag er dan gelijk wat meer structuur in de vragenlijst worden aangebracht, zodat de onderwerpen duidelijker worden afgebakend.

Weinig informatie

Ondanks de mooie presentatie moet gezegd worden dat de informatie, die in het museum bij de verschillende voorwerpen verstrekt wordt, te summier is. Zo vermelden de kaartjes slechts kort wat het voorwerp voorstelt, waar het vandaan komt en uit welke tijd het stamt.
Enige vorm van achtergrondinformatie ontbreekt. Dat moet gehaald worden uit de spaarzame borden met algemene informatie, maar ook hier schort het nogal aan de kwaliteit. De tekstblokken zijn voor leerlingen veel te lang en te saai. Logische verbanden en een zichtbare filosofie ontbreken, terwijl de lay-out prehistorisch aandoet.

Gelukkig zal hier in de toekomst verandering in komen. Het museum wil de afdelingen opnieuw inrichten aan de hand van een nieuwe huisstijl. De *Etruskische afdeling* is reeds aangepast: de informatie is inderdaad beter zichtbaar. Toch blijft het de vraag waarom er niet meer onderscheid tussen belangrijke en minder belangrijke teksten is gemaakt. Daarmee speel je namelijk in op de verschillende manieren waarop bezoekers - lees leerlingen - geschreven informatie tot zich nemen.
Gezien het veelvuldig bezoek van scholen is het te hopen dat er niet al te veel jaren overheen gaan alvorens de Egyptische afdeling aan de beurt is.

nummer 3/91
pagina's 10 en 11

Saaie video

De hierboven gesignaleerde tekortkoming zou opgevangen kunnen worden door audio-visuele middelen, maar hier ligt duidelijk een probleem. Het onderwerp van het tentoongestelde vraagt om een ingetogen presentatie, waarin elk voorwerp tot zijn recht komt. Dat heeft beperkingen voor het gebruik van andere informatiedragers dan de voorwerpen zelf: bewegende beelden en geluidsmateriaal kunnen in de tentoonstellingsruimte nogal verstorend werken. Een oplossing hiervoor is om de extra-informatie in een aparte ruimte aan te bieden.
Helaas moet geconstateerd worden dat het museum hierin danig tekort schiet. Op aanvraag kan ter introductie van het bezoek een video worden bekeken. Zo is er een inleidend programma over Egypte dat bestaat uit een dia-klankbeeld op video. De reacties van aanwezige docenten waren echter terecht negatief: het is een saaie voorstelling, waarin een eentonige stem aan de hand van weinigzeggende dia's een verhaal vertelt dat nauwelijks het predikaat 'introductie' verdient.

Wat is het jammer dat het museum geen gebruik maakt van de ongekende mogelijkheden die de Egyptische cultuur biedt om de informatie te visualiseren (zoals dat bijvoorbeeld door de Schooltelevisie is gebeurd).

Een ander punt van kritiek is dat er naast deze video geen andere vorm van introductie is. Ik denk bijvoorbeeld aan een ruimte waarin met behulp van foto's, dia's, tekeningen en maquettes de leerlingen - het liefst aktief - nader kennis kunnen maken met de Egyptische cultuur.

Educatief nut

Wat is nu het educatieve nut van het bezoek?
De sterkste kant van het museum ligt zonder meer in de tentoongestelde voorwerpen. De leerlingen zien wat mummies zijn, hoe een grafkamer eruitziet en hoe groot de beelden wel niet zijn. De werkbladen vormen hierbij een goede leidraad.
De zwakste kant is de informatieverstrekking. Hier moet het een en ander aan veranderen en het is te hopen dat dan rekening wordt gehouden met het bezoek van leerlingen.

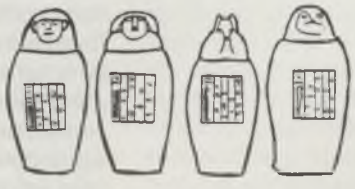
Of dit zal gebeuren is op z'n minst twijfelachtig. Tijdens mijn bezoek kon ik me niet aan de indruk onttrekken dat de aandacht vanuit het museum voor het bezoek van klassen matig is. Het lijkt erop dat het feit dat er veel schoolklassen langskomen een gemakzuchtige houding in de hand heeft gewerkt. Een docent die reeds zes jaar het museum bezoekt, merkte dan ook op dat er in die tijd weinig was veranderd. Zeker niet wat betreft het educatieve aspect.

Gebrekkige communicatie

Opvallend was tevens dat er nauwelijks of geen sprake was van contact tussen de docenten en de educatieve dienst. Sterker nog, aan beide zijden klinkt frustratie door over de rol van de ander. De educatieve medewerker klaagt over het feit dat een aantal docenten de leerlingen loslaten en zelf in de kantine koffie gaan drinken. En een docent verwijt het museum dat er meer geld wordt uitgegeven aan archeologische reisjes dan aan het verbeteren van de informatie aan leerlingen.
Hoe reëel deze klachten zijn laat ik hier in het midden. Maar het zijn in ieder geval duidelijke signalen van het ontbreken van een goede communicatie.

De educatieve medewerker benadrukte echter dat er in de toekomst het één en ander te gebeuren staat. De werkbladen zullen verbeterd worden en er wordt gedacht aan andere vormen van presentatie. Ook stelt hij het op prijs wanneer docenten tijdens een voorbereidend bezoek contact met hem opnemen.
Ik hoop dat de educatieve medewerker ondanks de beperkte hoeveelheid tijd en mankracht deze goede initiatieven snel kan uitwerken. Minstens zo belangrijk is dat het museum op de lange termijn meer rekening houdt met schoolbezoeken. Natuurlijk hoeft het niet omgebouwd te worden tot een soort schoolklas of tot een kermisattractie. Maar zijn educatieve taak houdt niet op bij een vragenlijst en een rondleiding. Zeker voor een museum dat zich kan verheugen in veelvuldig bezoek van scholen is het zaak om een duidelijk educatief beleid uit te stippelen, waarin plaats dient te zijn voor moderne vormen van informatie-overdracht en rekening gehouden moet worden met de wensen van docenten en leerlingen. Pas dan gaat het museum met z'n tijd mee en beantwoordt het op gepaste wijze zijn populariteit.

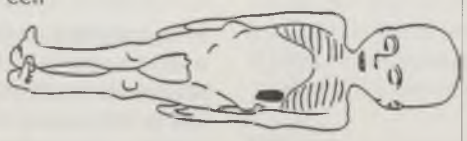
De ingewanden en organen van de dode werden in vier potten gestopt. Deze potten heten canopen

38 Welke dieren herken je in de deksels van de canopen?

39 Waarom werden de organen en ingewanden uit het lichaam gehaald?

In deze zaal ligt ook het gemummificeerde lichaam van een jongetje van vijf jaar (zie afbeelding).
Zoek deze mummie op.

40 Waar zou het gat in de buik voor zijn?

Uit het werkblad 'Egypte'.